

**FAIR
TRADE**

**MÉLTÁNYOS
KÉRESKÉDELEM**

VÉDEGYLET

LEHET, MÁSA BEVÁSÁRLÁS

Az UNICEF becslései szerint naponta megközelítőleg 34 000 - azaz percenként 24 - öt év alatti gyermek hal meg éhínség vagy megelőzhető, gyógyítható betegség következtében. Ez azt jelenti, hogy ezen írás elolvasása alatt körülbelül 800 gyermek hal meg úgy a Földön, hogy közben az országok összességében elegendő élelmiszert termelnek, s az orvostudomány képes lenne ezen életek megmentésére.

BEVEZETŐ

A kritika csak akkor építő, ha a hibák, hiányosságok felsorolásán túl eredetüket, természetüket is feltárja, valamint megoldásokat keres és mutat. A világ nagyon messze áll a tökéletestől, a végtelenségig lehetne sorolni, mi az, amivel tönkretesszük magunkat, a természetet, a közösségi életet, sőt, egész közösségeket. Ennél azonban sokkal fontosabb, hogy arra is rájövünk, hogyan lehetne mindez másképp. Hogyan gazdálkodjunk okosan a Föld erőforrásaival ahhoz, hogy az életvitel, a fejlődés és a világrend fenntartható legyen?

Ez a füzet azért készült, hogy a jelenlegi kereskedelmi gyakorlatok kritikáján túl egy alternatív kereskedelmi rendszert, a Magyarországon még gyermekcipőben járó „méltányos kereskedelmet” bemutassa (a „méltányos kereskedelem” az angol „fair trade” fordítása; a szövegben több helyen a rövidebb angol kifejezést használjuk).

A VILÁG SZÁMOKBAN

Az UNDP (United Nations Development Programme) Human Development Report szerint 1990-hez képest ma:

- 54 ország szegényebb
- 21 országban több az éhező
- 14 országban több 5 éven aluli gyermek hal meg évente
- 12 országban csökkent az iskolába iratkozó gyerekek aránya
- 34 országban csökkent a születéskor várható élettartam

Továbbá:

- 1 milliárd ember (Föld népességének ötöde) él teljes szegénységben
- 1 milliárd ember számára nem biztosított az ivóvízellátás
- 2 milliárd ember nem kap megfelelő egészségügyi ellátást
- 3 millió a 14 éven aluli HIV/AIDS fertőzött gyermekek száma, míg a felnőttek 1,2 százaléka HIV/AIDS fertőzött (5 millió)
- 1000 gyerekből 81 (8,1 százalék!) meghal, mielőtt elérné az 5 éves kort
- A 30 legkevésbé fejlett országban még mindig a lakosság 60 százaléka írástudatlan
- Az általános iskolát a beiratkozott gyerekek fele fejezi be
- A menekültek száma 12 millió
- Afrikában a lakosság egyharmada alultáplált, és ez a szám növekszik. Ha a világon termelt élelmiszert igazságosan osztanánk el, mindenki 2760 kalóriát fogyaszthatna minden nap.

Forrás: Human Development Report 2003, United Nations Development Programme

A GLOBALIZÁCIÓ ÉS PROBLÉMÁI

A gazdaság, a társadalom és a kultúra globalizálódásával az emberiségnek soha nem látott méretű és bonyolultságú problémákkal kell szembenéznie. Olyan korban élünk, ahol tetteink a világ bármely pontján élő embertársainkra, sőt a teljes élővilágra hatással vannak. Ez a globalizáció eredménye. A globalizáció negatív vetülete pedig, a bevett tévhitekkel ellentétben, emberi döntések és tettek eredménye, nem pedig egyfajta tőlünk független, törvényszerű okozat. S ha emberek hozták létre, akkor emberek meg is változtathatják!

Civilizációnk története során először a 19. században, az ipari forradalom hatására kezdett el globális egységgé válni. A tömeges távolsági kereskedelem, a vasút, a gőzhajózás, a világsajtó, a táviró mind ekkor jelentek meg, alapjaiban átalakítva az emberi teret és időt. A két Világháború visszavetette némileg e folyamatot, hogy aztán a hetvenes években újult erővel törjön felszínre. Ezúttal óriási nemzetközi intézmények is segítették a gazdaság és a társadalom globalizá-

cióját: szabadkereskedelmi megállapodások, gazdasági integrációk, a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap, a GATT, majd a Kereskedelmi Világszervezet vagy az OECD mind a második világháborút követően jöttek létre. De történt még valami jelentős a hetvenes évek környékén: alapvetően megváltozott a közgondolkodás, így hát megváltoztak a politikai rendszerek is. A piac hibáit kijavítani hivatott állami beavatkozás elve helyett újra a szabad piac dogmája kerekedett felül: az abba vetett hit, hogy a gazdasági növekedés, a szabad kereskedelem, a piac minden problémánkra gyógyírt kínálhat. Az új intézmények és az új gondolkodás eredményeként futótűzként terjedtek a neoliberális politikák: a privatizáció, a liberalizáció és a dereguláció. E politikák eredményeként pedig soha nem látott méretűvé fokozódtak bizonyos problémák: a társadalmi egyenlőtlenségek országokon belül és országok között is óriásira duzzadtak, a környezet elkezdett rohamléptékben pusztulni, veszélyeztetve ezáltal a kulturális és ökológiai sokszínűséget.

SZOCIÁLIS HATÁSOK

A gyarmatosítás következményeként alakult ki az a munkamegosztás, amelynek keretében a déli, gyarmatosított országok a gyarmatosítók nyersanyag-szolgáltatóivá, mezőgazdasági intézményeivé váltak.

A Nemzetközi Valutaalap és a Világbank évtizedek óta azon dolgozik, hogy segélyekkel lássa el ezeket az országokat, és arra ösztönzi őket, hogy exportra termeljenek, mivel a segélyek önmagukban nem elegendőek a gazdasági fejlődéshez. Exportra pedig (a nemzetközi munkamegosztás szerint) azt termeljék, ami az erősségük, tehát mezőgazdasági termékeket, nyersanyagokat...

Ez két dolgot eredményez:

- 1. A nyereséges feldolgozó tevékenységet az iparosodott országokban végzik, így a többletár a fejlett világ országában adódik hozzá a termék értékéhez. A harmadik világbeli országok így felpumpált áron vásárolhatják vissza feldolgozás után az árukat.**
- 2. Mivel minden déli ország fokozta a mezőgazdasági termékek exportját, túlkínálat alakult ki, amelynek hatására az árak süllyedni kezdtek. Míg 1975-ben 8 zsák kávé árértéért vehetett meg a termelő egy traktort, 2000-ben már 40 zsák kávéért kellett hozzá eladnia.**

A termelők így elindultak egy lefelé tartó spirálon: ahhoz, hogy megéljenek, többet kell termelniük. Ehhez nemcsak új szerzőkre, új technológiára, de a gyermekeik munkaerejére is szükségük van.

- **Kölcsönt vesznek fel** – minél jobban rá vannak szorulva, annál rosszabb hitelkondíciók állnak rendelkezésükre
- **Növényvédő szereket használnak** – így romlik a minőség, károsodik a környezet és a termőföld
- **Kiveszik a gyerekeket az iskolából** – így megspórolják a tandíjat és fokozzák a termelést
- **Mivel szorult helyzetben vannak, már betakarítás előtt eladják a termést árutőzsdei spekulánsoknak** – bár ekkor kapják a legalacsonyabb árat érte, nincs idejük kivárni az árak emelkedését (az árakat már régóta nem a valódi piac, hanem árutőzsdei ügyletek határozzák meg).

Az eladósodott farmerek földjeit elkobozzák, vagy elárverezik, vagy a termelő önként hagy fel a termeléssel, és megy a városokba munkát keresni. A növekvő számú munka- és földnélküli termelő egyre nagyobb terhet ró az ország szociális hálójára, így az országnak is külföldi hitelekre van szüksége a fennmaradáshoz. Az oktatási rendszer, az egészségügy, az ipar fejlesztése helyett a napi túlélésre fordítják a befolyt pénzeket; fejlődés helyett egyhelyben toporognak, adott esetben tovább romlik a helyzetük.

Hogy miért nem térnek át a termelők jövedelmezőbb tevékenységekre? Egy új „vállalkozás” beindításához tőke kell, mind anyagi, mind szellemi értelemben. Sokan áttérnek a kézművességre, de nincs elég piaci ismeretük ahhoz, hogy jövedelmezővé tegyék a munkájukat: nem ismerik a keresletet, az ízléseket, az árazási elveket, a szabályozást. Hiányzik az infrastruktúra és a szükséges tőke.

Van azért olyan, akinek sikerül a váltás...

Caphias Duncan 3 hold banánföld tulajdonosa, 61 éves, egyedül él Szent Vincentben, a Szel-felőli Szigeteken. A jelenlegi helyzetet így írja le: „Elég rossz árat kapunk. Korábban ennél sokkal jobb volt.

A költségek emelkedtek, a növényvédők ára felment, az ár pedig, amit mi kapunk lement. Most sokkal nehezebb banánt termelni, és igazából nem is éri meg. A fiam a hegyekbe mentek marihuánát termelni. Kevesebb a munka és több a kereset. Csak illegális.”

A KÁVÉ ÚTJA

Kávétermesztés 50 országban folyik az Egyenlítő menti sávban, és több mint 20 millió termelő számára jelent megélhetési forrást. Összesen 100 millió ember dolgozik világviszonylatban a kávé termelésében, feldolgozásában, kereskedelmében és forgalmazásában.

A nyers olaj után a legértékesebb árucikk, tehát a legértékesebb mezőgazdasági árucikk – 2000-ben az export meghaladta a 8,7 milliárd dollárt. Azonban a kávé útja a kolumbiai termelőtől a szupermarket polcáig hosszú és hánytatott, számos résztvevővel kikövezve, akik több-kevesebb sikerrel kiveszik a részüket a kávékereskedelemből származó haszonból. Becslések szerint az ültetvénytől a bolti polcig tartó út során a kávé körülbelül 150-szer cserél gazdát (árutőzsdei ügyletek adják ennek a legnagyobb részét). Mire a csészébe kerül a kávé, az ára már magába olvasztja a biztosítást, az adókat, a szállítást, a feldolgozást, a csomagolást, a raktározást és a marketing költségeit, valamint az összes résztvevő megérdemelt profitját (kezdve a tőzsdei spekulánsoktól a feldolgozás különböző országait áthidaló szállítómányozókig).

Ha megiszol egy capuccino-t egy kávézóban 300 forintért, abból jó esetben is csak 9 forintot látott a termelő.

A kávéválság egyik kiváltó oka a kávéárak összeomlása. 1994 és 2001 között az ár 90%-ot esett. Becslések szerint a kávékereskedelem 60 milliárd dollár bevételt generál, ami a duplája a 80-as évekbeli értéknek, ám míg a 80-as években a bevétel 30%-a a termelő országnál maradt, ez ma már csak 10%. Ez viszont jó hír a nagy feldolgozóknak: becslések szerint minden millió zsák kávé feldolgozása 80 millió dollárral hozott többet 2001-ben, mint 2000-ben. A három legnagyobb feldolgozó – Nestlé (Nescafé), Kraft (Jacobs) és Sarah Lee (Douwe Edbergs) – mindegyike több mint 10 millió zsák kávéval dolgoz fel évente...

És mi történik eközben a termelőkkel?

2003 júliusában közel 5000 nicaragua-i kávétermelő vett részt a fővárosba, Managua-ba tartó demonstráción, ami az „Éhezők menete” nevet viselte. 14-en haltak meg útközben. Az egyik szervező, Bertha Salinas így nyilatkozott: „Egész életünkben kávéval termeltünk, de most hatalmas válságot élünk. Szégyenkezünk, hogy ilyen helyzetbe kerültünk.” Valóban nekik kell szégyenkezni?

Úgy tűnik, hogy a vásárlók nagy részében nem tudatosul, hogy amikor alacsonyabb árat követelnek, azt egy-egy munkásnak, termelőnek kell megfizetnie. Az ő keresetükön spórolnak a forgalmazók, bérüket gyakran a megélhetési minimum alá csökkentve.

ALTERNATÍVÁK

Amióta problémák vannak, azóta keresi az ember a megoldásokat. Nincs ez másképp a globalizáció okozta problémákkal sem. Sajnos hazánkban ezen útkeresések kevésbé ismertek – de a dolgok változnak... Ahogy a mi tevékenységeink is hozzájárulnak a globális problémák létrejöttéhez – akár azzal, hogy egy gyermekmunkával készült cipőt, focilabdát, vagy környezetpusztító módon termesztett kávéval veszünk –, úgy egyben felelősségünk is, hogy éljünk az alternatívákkal: a világ sorsa rajtunk múlik.

A természeti és kulturális sokszínűség pusztulásával szemben például létezik fenntartható mezőgazdaság, amelyet ökofalvakban, városi közösségi kertekben vagy biogazdaságokban világszerte elkezdtek megvalósítani. Ez sokban hasonlít a globalizáció és a mezőgazdasági nagyüzemek elterjedése előtti kistermelői gazdálkodásra. A lényege, hogy a táj helyi adottságait jól ismerő helyi termelőkre és helyi

közösségekre építve egy szociálisan és ökológiailag is vonzó alternatíváját kínálja a jelenleg elterjedt rendszernek. Ehhez hasonlóan a legtöbb problémára léteznek fenntartható alternatívák, legyen az a jelenlegi olaj-függő energia-rendszer kiváltása megújuló energiaforrásokkal, a közösségi közlekedés fejlesztése, a helyi pénzrendszerek használata, a civil társadalom kontroll szerepének erősítése, részvételi alapú termelés és gazdálkodás, vagy a legkülönbözőbb szelíd (olcsó, egyszerű és környezetbarát) technológiák alkalmazása. A Harmadik Világ termelőinek kizsákmányolásán, a természeti és szociális sokszínűség pusztításán alapuló globális szabadkereskedelem alternatívájaként született meg a méltányos kereskedelem (fair trade) – melyről azóta kiderült, hogy alkalmas lehet a „fejlett” országok, így a hazai, folyamatosan csőd szélén álló kistermelők problémáinak megoldására is.

A méltányos kereskedelem - fair trade - kereskedelmi partnerség, amely párbeszéd, átláthatóság és tiszteléken alapul, a nemzetközi kereskedelemben nagyobb egyenlőséget biztosít. Jobb kereskedelmi feltételekkel, jogaik garantálásával biztosítja a fenntartható fejlődést a hátrányos helyzetű termelők és munkások számára, főleg a „Dél” országaiban. A fair trade szervezetek - a fogyasztók bevonásával - aktívan támogatják a termelőket szemléletformáláson és kampányokon keresztül, azért, hogy a hagyományos nemzetközi kereskedelem szabályaiban és gyakorlatában változás következzen be.

A méltányos kereskedelem alapelvei:

1. **Növeli a termelők jövedelmét és életszínvonalát** azáltal, hogy javítja a piacra jutás esélyeit, megerősíti a termelők szervezeteit, jobb árat fizet az árukért, és hosszú távú kereskedelmi kapcsolatra törekszik a termelőkkel
2. **A hátrányos helyzetű termelők, különösen a nők és az őslakosok fejlődési esélyeit növeli**, valamint **védelmet nyújt a gyermekek kizsákmányolása ellen**

3. **Növeli a fogyasztók tudatosságát** a nemzetközi kereskedelem kistermelőket sújtó káros következményeiről annak érdekében, hogy vásárlóerejüket jó célok érdekében használhassák
4. **Megteremt a kereskedelmi partnerség jó példáját** a párbeszéd, az átláthatóság és az emberi méltóság tisztelgetésének hangsúlyozásával
5. **Kampányol a hagyományos nemzetközi kereskedelem szabályainak és gyakorlatának megváltoztatása érdekében**
6. **Védelmet nyújt az emberi jogokat** a társadalmi igazságosság, a környezetbarát tevékenységek, a gazdasági biztonság előmozdításával

TÖRTÉNET

A mozgalom legtávolabbi gyökerei a 19. század végi angol és olasz szövetkezeti mozgalmakba nyúlnak vissza melyek célja az volt, hogy a termelőtől a kereskedőig egységes gazdasági láncokat hozzon létre. A második világháború után sok segélyszervezet figyelme az úgynevezett fejlődő országok felé fordult. Amerikai vallási csoportok (pl. Ten Thousand Village) már ekkor elkezdtek közvetlenül a termelőktől vásárolni, ezzel támogatva a megélhetésüket.

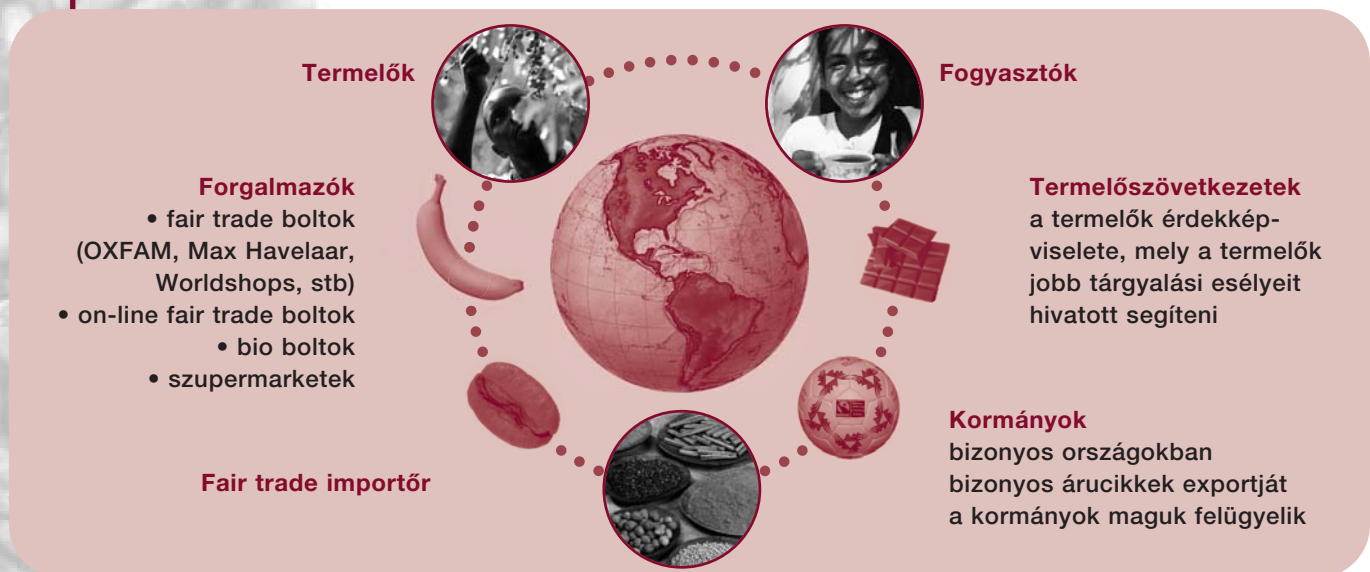
A 60-as évektől kezdve a mozgalmak legfontosabb célja, hogy a fejlődő országok kimozduljanak a monokultúrából – tehát a nyersanyagot a belső piacra termeljék, és az általuk feldolgozott, értéknövelt termékeket exportálják inkább. Az egyszerű segélyezésen túl az Oxfam 1964-ben elindította a „Bridge” nevű programot: harmadik világbeli kézművesek termékeit megvették az importőröktől, és az eladásukból gyűjtöttek segélyekre. A mai fair trade-hez hasonló első program 1975-ben indult.

A 70-es és 80-as években egyre több termelőszövetkezet jött létre, elsősorban azért, mert a kávé és kakaó világpiaci ára drámaian lecsökkent. Ezek a szövetkezetek eredményesebben tudtak tárgyalni a felvásárlókkal.

A 80-as évek végén egy holland egyházi segélyszervezet két szociális munkásának fejében született meg egy egységes fair trade márka gondolata – így lehetővé lehetett tenni azt, hogy a kiskereskedők nagy tömegben és egyszerűen vegyenek részt a harmadik világbeli munkások támogatásában. 1988-ban mutatták be Hollandiában a Max Havelaar kávé, mely egy év alatt 3%-os piaci részesedésre tett szert. Az elkövetkező években sok helyütt létesültek más hasonló szervezetek és márkák. Ezek összefogására született meg 1997-ben a FLO (Fairtrade Labelling Organisation), mely egy 17 tagból álló ernyőszervezet.

Míg 2003-ban 150-féle terméket forgalmaztak a fair trade láncban, 2004-re ez a szám már 834-re nőtt. A fair trade termékek piaca egyre nő, akár évi 40-90%-os piacbővülést is mutatva. Nagy-Britanniában 2001-ben például 46 millió font értékű fair trade árut adtak el. Kanadában 1998-ban 3 millió USA dollár bevételt hozott a méltányos kereskedelem – ez 12 500 új munkahelyet teremtett a fejlődő országokban. A világ kávétermelőinek 3%-a tagja valamilyen méltányos kereskedelmet garantáló szövetkezetnek.

A FAIR TRADE RÉSZTVEVŐI

A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEMELMEL FOGLALKOZÓ LEGFONTOSABB SZERVEZETEK:

FLO, Fair Trade Labelling Organisations International: a címkézési rendszerek egyeztetésére és a monitoring koordinálására szakosodott (www.fairtrade.net)

WFTO, World Fair Trade Organization: szövetség, öt világrész 70 országának szervezeteit tömöríti (www.wfto.com)

FINE: a fenti négy szervezet nem formális szervezetet hozott létre, amelynek célja az információáramlás biztosítása, a tevékenységek összehangolása, közös követelményrendszer kidolgozása.

NEWS, Network of European World Shops: 13 európai ország importőrei alapították, mintegy 3000 "Világüzlet" alkotja (www.worldshops.org)

EFTA, European Fair Trade Association kilenc európai ország importőrei alapították (www.eftafairtrade.org)

ÁRKÉPZÉS

Mivel a mai árakat árutőzsdei tranzakciók határozzák meg, a legnagyobb problémát a gyors ingadozás és a kiszámíthatatlanság jelenti. A szorongatott helyzetben lévő termelő nincs tárgyalási pozícióban, így annyiért ad túl a terményén, amennyiért csak tud, általában már betakarítás előtt (amikor az árak a legalacsonyabbak).

Ezzel szemben a méltányos kereskedelem keretein belül a termelők egy mini-mum alapárat kapnak, figyelembe véve az előállítás tényleges költségeit. Ha a világgpiaci ár ez alá megy, a termelő továbbra is ezt a minimum árat kapja (ha fölötte van, akkor a világgpiaci árat).

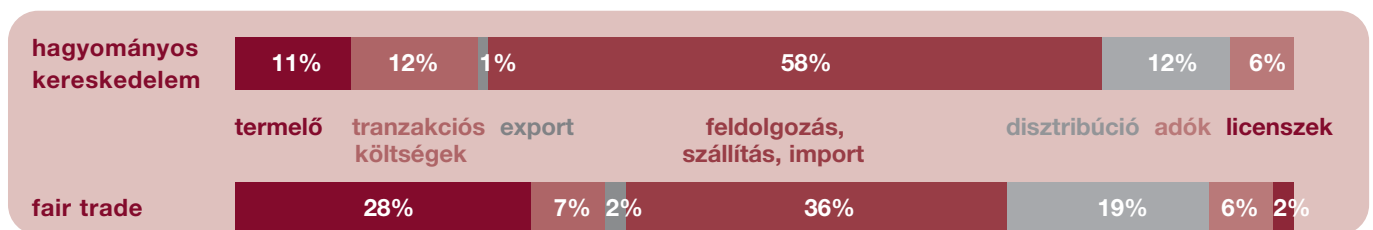
2003-ban az arabica kávé ára 0,65 US\$ volt fontonként (60 dekagramm), míg a méltányos ár maradt 1,26 US dollár. Ez a kis különbség 41 millió US dollár többletjövedelmet eredményezett

a termelőknek (a világgpiaci áron történő eladáshoz képest).

Emellett minden méltányos kereskedelemben értékesített, címkézett termékért prémium jár. Ezt a szövetkezetek (tehát maguk a termelők) saját belátásuk szerint használják fel szociális, gazdasági vagy környezetvédelmi fejlesztésekre, pl. helyi iskolákat létesítenek, egészségügyi intézményeket, közösségi házakat, utakat építenek, ösztöndíjakat, vagy kisebb, fejlesztésre szánt hiteleket adnak a termelőknek.

A méltányos kereskedelemben értékesített termék fogyasztói árának összetétele is különbözik a „hagyományos” ár összetételétől. Mivel a rendszer célja, hogy a termelő és a fogyasztó között megbecsülésen és tisztességen alapuló kereskedelmi viszonyt hozzon létre, a lánc felesleges, gyors profitra törekvő elemeit igyekeznek kiiktatni.

KINEK MENNYI JUT?

LABELLING – TERMÉKCÍMKÉZÉS, TANÚSÍTVÁNY

A „labelling” célja egy egységes, jól felismerhető tanúsítvány létrehozása, amely mind a vásárlók, mind a kereskedők számára leegyszerűsíti a fair trade-ben való részvételt. Jelenleg mintegy húsz, főleg élelmiszer jellegű árucsoportra létezik kidolgozott szabvány, amelynek meg kell felelnie a fejlődő országokból származó árunak ahhoz, hogy megkapja a fair trade „címkét”. Bár az elv igen, a logo még nem egységes az egyes nemzeti kezdeményezések között, de a legtöbben a bal oldalt látható logot használják.

A tanúsító rendszer tette lehetővé, hogy nagyon sok országban már nem csak speciális fair trade vagy bio-boltok árulnak fair trade termékeket, hanem szupermarketek is (Franciaországban például az Auchan is, Ausztriában a Spar, Angliában a Tesco, csak hogy a nálunk is jelen lévőket említsük), sőt Svájcban még a McDonaldsban is van lehetőség fair trade kávé fogyasztására. Ez valódi választási lehetőséget teremt a fogyasztónak, nem kerül külön erőfeszítésbe a fair trade termékek felkutatása. Logisztikai és működési költség szempontból is hatékonyabb a már meglévő kereskedelmi egységekbe vinni a fair trade árukat.

Ez azonban sok elvi kérdést von maga után. Ha igazságos, átlátható kereskedelmi, terjesztési láncról beszélünk, hogy jöhet a képbe a McDonalds vagy a Tesco? A nagy kereskedelmi láncok csak akkor hajlandóak új terméket felvenni a kínálatba, ha arra vásárlói igény van. Igazságos-e a

fair trade boltokkal szemben, hogy miután hosszú évek kemény tudatformáló (általában önkéntes) munkájával megismertetik és elterjesztik a fair trade elveit és intézményét, tönkremennek, amint a szupermarketben is elérhető a (rabatt és kisebb fajlagos működési költség miatt olcsóbb) fair trade paletta? Ezeket a kérdéseket jelenleg is vitatják fair trade fórumokon, vélemények vannak, válaszok egyelőre nincsenek.

Az FLO jelenlegi stratégiai tervei alapján azon dolgozik, hogy a fair trade tanúsítványt kiterjessze a jelenlegi árucsoportokról (kávé, kakaó, tea, friss gyümölcs, gyümölcsle, cukor, méz, bor, zöldségek, rózsa és fociabdák) több, mint 30 termékcsoporthoz, beleértve textil és kézműves árukat is (2008-ra). Egy kutatás kimutatta, hogy különösen magas az érdeklődés az alkoholos italok, a fűszerek, a tengeri ételek és a gabonák iránt.

SIKERTÖRTÉNETEK

TERMELŐK, AKIK A SAJÁT LÁBUKRA ÁLLTAK

Az Asociación Chajulense Va'l Váq Quyol (Guatemala) története 1988-ban kezdődött. Guatemala egyik északi kávétermelő régiója, Quiché a polgárháború pusztító hatásaitól szenvedett. A terület elszakadt a külvilágtól, nem volt munka, megszűntek a gazdasági tevékenységek, a kávé nem tudták helyben feldolgozni, a szállítás pedig a háború miatt veszéllyel járt. Azok a szállítványozók, akik vállalták a kockázatot, nagyon magas árat számoltak fel, és nagyon alacsony áron voltak hajlandók átvenni a terményt. A termelők felismerték, hogy az egyetlen kiút, ha függetlenítik magukat ezektől a felvásárlóktól. 1988-ban megalapították a szövetkezetet, 1989-ben felvették a kapcsolatot a holland Max Havelaar fair trade szervezettel, és év végén már szállí-

tották is az első konténer kávékat. A Max Havelaar nem csak abban segített, hogy végre maguk gondoskodhassanak az exportról, hanem összekötötte őket az Oikocredit szervezettel, amely hitelt nyújtott raktárak, feldolgozó-helyiségek építésére, járművek vásárlására. A szövetkezet így függetlenítette magát a felesleges összekötőktől, és a fair trade biztosította stabil jövedelemből fejlődésnek indulhatott. Hogy mivel lettek gazdagabbak? Egy kórházzal, képzett egészségügyi munkaerővel; egy oktatási központtal, amely tanfolyamokat kínál a termelőknek az ökológiai gazdálkodásról, kereskedelmi ismeretekről, és írás-olvasást tanít; fiataloknak szóló ösztöndíjakkal; helyi piacra termelt saját márkával; kézműves műhelyekkel és egy malommal.

Manapság a fair trade kínálatban a lehető legjobb minőségű termékeket lehet kapni

„Azért vegye meg a kávékat, mert ez a legjobb minőségű, és ne azért, mert szegény termelők vagyunk”

Blanca Rosa Molina, a nicaragua-i Cecocafen termelőszövetkezet elnöke

A **Maya Szövetkezet** 300 olyan guatemala-i nőnek nyújt álláslehetőséget, akiknek a falujukban nem lenne más munkalehetőségük. A szövetkezet tagjai kézi szövésű textilt és formatervezett ékszereket készítenek. A fair trade szervezeteknek köszönhetően jelentősen javultak az életkörülményeik, megtanultak írni, olvasni, könyvelni és varrni.

A **„Cup of Excellence”** (Egy csésze tökély) díj egy-egy ország kávéi között folyó verseny. Nemzetközi és hazai szakértőkből álló kóstológárda értékeli a benevezett termékeket többszöri kóstolás és számos egyéb szempont alapján. A nyertes kávék a „Cup of excellence” titlust kapják, és a verseny végén árverésen kelnek el. Nicaraguában 2004-ben az első 6 helyet fair trade minősítéssel rendelkező termelő vitte el, valamint összességében a 29 nyertesből 14 helyet.

Mexikó volt az első ország, amely elkezdett méltányosan forgalmazott termékeket exportálni évtizedekkel ezelőtt, és most megint úttörő szerepet kapott: az első fejlődő ország amely létrehozta saját nemzeti fair trade szervezetét, a Comercio Justo Mexico AC-t. Mint a többi nemzeti fair trade szervezet, a Comercio Justo Mexico is azt tűzte ki maga elé, hogy fenn-tartható, igazságos kereskedelmi kapcsolatokat építsen ki termelő és vásárló között, és ezzel egyidőben lobbizni és tudatformáló tevékenységet folytat a fair trade rendszer terjesztéséhez.

A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM MAGYARORSZÁGON

Az Útilapu Hálózat 2004-ben kezdte szervezni azt a nemzetközi, ötnapos tanácskozást, melyre a következő év tavaszán került sor Budapesten. A mozgalom jeles képviselői (Belgiumból, Írországból, Ausztriából, Finnországból) tartottak előadást tapasztalataikról. A zárónapon a magyar akciótervet dolgozták ki a résztvevők.

A méltányos kávézó 2005 áprilisában debütált a ZÖFI és a Védegylet szervezésében zajlott Ökofesztten. A kávézó népszerűsége és újdonsága révén a nyári fesztiválok állandó szereplőjévé vált rövid idő alatt. Ma már konferenciákon, szemináriumokon is megjelenik a kávézó, fotókiállítással, információs standdal népszerűsítve a méltányos kereskedelem mozgalmát. 2009-ben a Hegyalja Fesztiválon és a Szegedi Ifjúsági Napokon kizárólag méltányosan forgalmazott kávékat kínáltak a vendéglátó helyek. A Csillagpont Református Ifjúsági Fesztivál fiataljait fair kávéval, teával kínálta három kávézó.

2005 áprilisától kezdve a szemléletformálás részét képezik a Szövetség **oktatási programjai** is.

Ebben a szerepkörben elsőként a Tudatos Vásárlók Egyesületével közösen szervezett környezeti neveléssel foglalkozó program-sorozat egyik témakörként jelent meg a fair trade. A kezdeményezés során a területi zöld szervezetek közreműködésével Pécs, Győr, Nyíregyháza, Székesfehérvár és Budapest néhány iskolájába juthattunk el, ahol elméleti és gyakorlati „ötletbörze” keretében ismerkedhettek meg az érdeklődő tanárok, civil szervezetek képviselői a méltányos kereskedelem fogalmával.

A PLANET Alapítvány Színvilág programjának célja a kultúrák bemutatása volt, tanárok és diákok számára a külföldön járt önkéntesek személyes tapasztalatainak átadásával, különös gondot fordítva a fejlődő országok helyzetére és problémáira. Az iskolai foglalkozások témakörei között szerepelt a méltányos kereskedelem működése is, amely a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségekre hívta fel a tanulók figyelmét. Ennek az iskolai programnak köszönhetően szintén több középiskola tanulóit találkozhattak a méltányos kereskedelem koncepciójával.

2006 őszén az Útilapu Hálózat „méltányos” szövegkönyvet készített, akik az ország általános iskoláiban tartottak foglalkozásokat. Az órákon a diákok megismerkedtek a harmadik világ országaiban élő kortársaik életkörülményeivel. A megszerzett ismereteket a képzéssel párhuzamosan meghirdetett pályázaton kamatoztathatták. „A Világ, ahogyan én látom” címmel esszét küldtek be a diákpályázók, köztük egyének és közösségek. A pályaműveket kötet formájában jelentette meg az Útilapu Hálózat.

Törekvéseink között szerepel a felsőfokú oktatási intézmények hallgatóinak megszólítása is. Ez idáig tartottunk már előadást a Budapesti Gazdasági Főiskolán, az ELTE Tanítóképzőjén és Társadalomtudományi Karán valamint megszületett az első szakdolgozat is a témában, amelyet azóta számos diplomamunka, szakdolgozat és tanulmány követett.

Honlapunkon megjelennek az egyetemet, főiskolát méltányos témájú szakdolgozattal záró hallgatók munkái.

2006. év elején hat civil szervezet megalapította a méltányos kereskedelem magyar szövetségét. A PLANET Alapítvány, a Rügyecskék Alapítvány, a Tudatos Vásárlók Egyesülete, a Védegylet, az Útilapu Hálózat és a Zöld Fialatok január 30-án ünnepélyesen kimondta a Fair Világ Méltányos Kereskedelem Szövetség megalakulását, és azóta dolgozik elméletben és gyakorlatban a szervezet megvalósításán és működtetésén. A szövetség céljai: a globalizáció hatásainak ismertetése a fejlett és fejlődő országok közötti kereskedelmi kapcsolatok bemutatásával, valamint aktív szemléletformáló tevékenység kifejtése ennek érdekében.

A szövetség tevékenyen részt vesz a szabályozott, kiszámítható és diszkrimináció mentes, nyílt kereskedelmi és pénzügyi rendszerek megismertetésében, valamint tanácsadást nyújt azok kialakításához. Hangsúlyt helyez a legkevésbé fejlett országok sajátos szükségleteinek széleskörű bemutatására. További tevékenységei közé tartozik a fenntarthatóság elveinek megismertetése, ezek nemzeti politikába és programokba történő beépítésének elősegítése, mellyel visszafordítható a környezeti erőforrások csökkenése.

A szövetség igyekszik minél szélesebb körben bemutatni és népszerűsíteni a méltányos kereskedelmet, mint alternatív kereskedelmi formát, ezáltal sokrétű önkéntes tevékenységre nyújt lehetőséget a fiatalok számára.

Folyamatosan bővülő honlapunkon (www.fairvilag.hu) számos információt, háttéranyagot biztosítunk érdeklődő szervezetek, médiumok és magánszemélyek számára, valamint beszámolunk a fair trade mozgalom legfrissebb hazai és külföldi eseményeiről.

www.fairvilag.hu

WWW.TUDATOSVASARLO.HU • WWW.UTILAPU.ORG

WWW.VEDEGYLET.HU • WWW.ZOFI.HU

WWW.MESSZELATO.HU

A MÉLTÁNYOS KÉRESKEDELEM MAGYARORSZÁGON

MÉLTÁNYOS FILMEK

Fesztiválokon, iskolai előadások során nagyon népszerűek a filmvetítések. Számos filmet gyűjtöttünk össze a méltányos kereskedelem témakörében. Az aktuális filmlista honlapunkon elérhető.

Körösi Zsuzsa: Mi döntünk című dokumentumfilmje Franciaországban járja körbe a méltányos kezdeményezéseket kezdve a „szokványos” világüzletektől az „újszerű” turizmusig. A rendezőnő filmje szabad terjesztési jogával támogatja a magyar mozgalmat.

A kávé ereje természetesen a kávétermelésről szól, a **Consumers International** nemzetközi szervezet forgatta. A film megismertet bennünket a kávé előállításával, különféle minősítési rendszerekkel és a minősítések termelőkre tett hatásával.

Árral szemben: Hunyadi Réka és Takács Mari filmje a magyar mozgalmat mutatja be, hogyan is jelenünk meg a fesztiválokon. A film fiatalos hangvétele biztosítja, hogy a fogékony 16-30 éves korosztály örömmel fogadja, bárhol kerüljön is vetítésre.

KIADVÁNYOK

A részletes bemutató füzet, melyet most olvas, tematikus oldalakon mutatja be a méltányos kereskedelmet, nemzetközi környezetét, főbb nemzetközi és hazai szereplőit. Negyedik, frissített kiadását éli, szakdolgozatok hivatkozzák.

Sikeres utat járt be a 2006 óta már második kiadását élő **Fair Trade Lapozó**. Az elsősorban tananyag-kiegészítésnek szánt színes füzetet ma már érdeklődőknek, médiaszakembereknek és önkénteseinknek is ajánljuk.

A Magosfa Alapítvány gondozásában jelent meg két füzet, általános iskolások és bolt tulajdonosok számára.

GYIK: gyakran ismételt kérdésekre adott válaszok nyomtatott formában. Nemcsak a mozgalmat, hanem az érdeklődőket, a kereskedőket is segíti a kiadvány; honlapunkról letölthető.

David Ransom: Mellébeszélés nélkül: Útmutató a méltányos kereskedelemhez: az első könyv magyarul! Megjelent a Védegylet gondozásában 2007 őszén. Figyelemfelkeltő szórólap, matrica, köszönöm-kártya színesíti eszköztárunkat.

KAPCSOLÓDÁS A NEMZETKÖZI ÉLETHEZ

Részt vettünk abban az akcióban, amelyben különböző országok diákjai állították ki végleg piros lappal a gyermekmunkát. Ezek a piros lapok, a magyar tanulók által elküldött-ekkel együtt a németországi futball világbajnokságon kerültek kiállításra.

Részesei lettünk az IFAT szervezte Globális utazásnak, amely az IFAT logóját hivatott megismertetni az összes földrészen a 3 éves projekt során.

Bekapcsolódtunk az IFAT munkájába, a Dialog Alapítvány segítségével rendszeresen képviseljük nemzetközi szinten a hazai mozgalmat.

A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM KÖZISMERT TÁMOGATÓI

Az Európai Parlament 2006. július 6-án hozott ajánlást "Méltányos kereskedelem és fejlődés" címmel. A határozat rögzíti a méltányos kereskedelem fejlődéssel kapcsolatos előnyeit szegénységcsökkentés és fogyasztói tudatosság területén. Felhívást fogalmaz meg koherens EU politika kidolgozására és a méltányosság támogatására

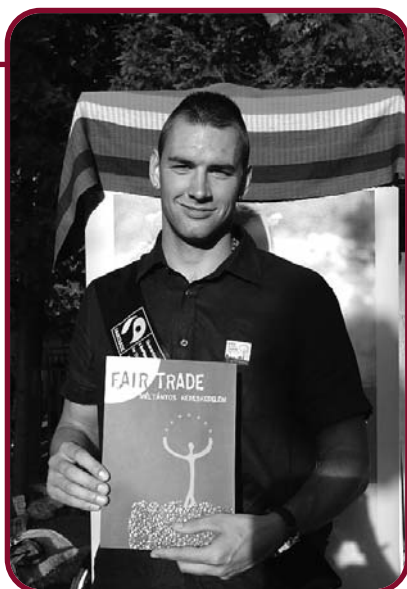
(<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?objRefId=124435&language=MT>)

A magyar Köztársasági Elnöki Hivatalban 2006 szeptemberétől csak a méltányos kereskedelem minősített rendszeréből származó kávé és teát kínálnak fogyasztásra

(http://www.keh.hu/keh/eves_osszefoglalok/2006_ev.html)

A Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának hivatalában tevékenysége megkezdésének első pillanatától méltányosan forgalmazott kávé és teát fogyaszt minden vendég és dolgozó.

2008 decemberétől a mozgalom támogatója Kucsera Gábor világbajnok kajakozó, aki mint tiszteletbeli nagykövet vesz részt a rendezvényeken.

A MÉLTÁNYOS KÉRESKEDELEM MAGYARORSZÁGON

NÉHÁNY DOLOG, AMIT MINDANNYIAN MEGTEHETÜNK - VÁSÁROLJUNK TUDATOSAN!

A vásárlás a Te döntésed. Eldöntheted, mit és kit támogatsz, mit nem. Nem kell támogatnod a környezetszennyezést, a vegyszerezést, a gyermekmunkát, a buta, káros és felesleges dolgok tömeges gyártását.

Ha zöldséget akarsz venni, menj ki a piacra, vagy keresd fel közvetlenül a gazdákat! A fair trade rendszeren keresztül csak azokat a termékeket támogatjuk, amit Magyarországon nem termelnek. Olyan termékek esetében, amit itt is természetesen, támogasd a magyar termelőket, legyél „fair” velük szemben! A szupermarketek akciói olyan mesterséges árakat hoznak létre, amelyek ellehetetlenítik a saját kistermelőinket.

A fenntarthatóság érdekében azt is szem előtt kell tartanunk, hogy az árukat minél kevesebbet utazzassuk, így

minél kevesebb terhet rójunk a környezetre. Részben ez az oka annak, hogy nem áll szándékunkban például fair trade mézet forgalmazni Magyarországon.

Forrás: www.tudatosvasarlo.hu

VILÁGBOLT

Az első budapesti Világbolt 2006 decemberében nyílt meg a Deák Ferenc utcában Fair Trade Center néven. 2007 novemberében üzemeltetését felfüggesztették a tulajdonosok. Az első Világbolt Pécsen nyílt meg 1995-ben, másfél éves működés után a tulajdonos életkörülményeinek változása miatt zárt be.

További beszerzési lehetőségekről tájékozódjon a honlapunkon!

HASZNOS LINKEK

www.fairvilag.hu

www.fairtrade.lap.hu

www.fairtradecenter.hu

www.treehugger.hu

www.worldshops.org

www.fairtrade-advocacy.org

www.wfto.com

www.fairtrade.net

www.european-fair-trade-association.org

www.maketradefair.com

www.kuapakokoo.com

www.cafecampesino.com

www.alternativa3.com

www.fairtradefoundation.com

www.delaterra.net

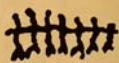
www.setem.org

www.altromercato.it

www.ourworldisnotforsale.org

www.tradewatch.org

www.s2bnetwork.org

VÉDEGYLET

Szerkesztette:
Szittner Anikó

Írták:
Gáll Veronika, Gazdag Rita
Gulyás Emese, Hunyadi Réka
Scheiring Gábor, Szittner Anikó
Újszászi Györgyi, Tracey Wheatley

Grafika: Kiss Maja

Kiadó: Védegylet
Felelős kiadó: Keszthelyi Zsuzsanna
Negyedik, javított kiadás

Készült a Sprinter Nyomdában, újrahasznosított papíron.
Budapest, 2009.

Kapcsolat: iroda@vedegylet.hu, telefon/fax: 06 1 269 4251
1114 Budapest, Bartók Béla út 19. II. emelet

www.vedegylet.hu

*Education for Global Sustainability, Responsible
Consumption and Fair Trade
Finland -- Estonia -- Poland -- Hungary
Reference number: ONG-ED/2007/136-787/314*

*Ez a dokumentum az Európai Unió támogatásával készült.
A benne foglalt nézetek a Védegylet Egyesület nézetei,
és ezért semmiképpen sem tekinthetők az Európai Unió
hivatalos állásfoglalásának.*

